

การพัฒนาชุดกิจกรรมเพื่อเสริมสร้างจิตสำนึกสาธารณะในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของเยาวชนชุมชนต้นน้ำแม่ลาว จังหวัดเชียงราย

Development of Activities to Enhance Public Consciousness on the Conservation of Natural Resources and Environment of the Communities' Upstream Lao Youth, Chiangrai Province

บุญยืน ทุปแป้น^{1*}

สุชาติ ลีตระกูล² รณิดา ปิงเมือง² อังกูร ว่องตระกูล²

¹ปรัชญาคุษฎีบัณฑิต การศึกษาและการพัฒนาสังคม มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย

²ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์

Bunyuen Thuppaen^{1*}

Suchat Leetrakool² Ranida Pingmuang² Anggoon Wongtrakool²

¹Doctor of Philosophy Program in Education and Social Development ,Chiangrai Rajabhat University

²Thesis Advisor

dr.bunyuen@gmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ 3 ประการ คือ 1) เพื่อศึกษาบริบทการพัฒนาจิตสำนึกสาธารณะในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของเยาวชนชุมชนต้นน้ำแม่ลาว จังหวัดเชียงราย 2) เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อจิตสำนึกสาธารณะในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของเยาวชนชุมชนต้นน้ำแม่ลาว และ 3) เพื่อพัฒนาชุดกิจกรรมเพื่อเสริมสร้างจิตสำนึกสาธารณะในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของเยาวชนชุมชนต้นน้ำแม่ลาว จังหวัดเชียงราย ประชากรที่ศึกษาได้แก่ ผู้ปกครองนักเรียน นักเรียน ครูผู้สอนวิชาสังคม ผู้นำชุมชน ผู้อำนวยการสถานศึกษา จำนวน 87 คน นักเรียนในตำบลแม่เจดีย์ใหม่ จำนวน 340 คน ในการศึกษาวิจัยได้เก็บรวบรวมข้อมูลด้วย แบบสัมภาษณ์ แบบสังเกต วิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพด้วยแบบสร้างข้อสรุปโดยการจำแนกประเภทข้อมูล นอกจากนี้ยังเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยแบบสอบถาม วิเคราะห์ข้อมูลโดยหาค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานและวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณ (Multiple Regression Analysis) ในการสร้างรูปแบบการพัฒนาจิตสำนึกสาธารณะในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมโดยใช้วิธีการสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) และตรวจสอบโดยผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 7 คน

ผลการวิจัย พบว่า บริบทการพัฒนาจิตสำนึกสาธารณะในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของเยาวชนชุมชนต้นน้ำแม่ลาว จังหวัดเชียงราย พบว่า ชุมชนต้นน้ำแม่ลาวมีการจัดกิจกรรมที่ส่งเสริมให้เยาวชนมีส่วนร่วมเล็กน้อย ในขณะที่โรงเรียนมีการส่งเสริมกิจกรรมการพัฒนาจิตสำนึกสาธารณะตามหลักสูตร แต่ยังไม่ได้มีการบูรณาการรายวิชาร่วมกัน และ มีการให้เยาวชนร่วมกิจกรรมบำเพ็ญประโยชน์ อาทิ สืบสวนชุมชน เก็บขยะ ทำน้ำหมัก บวชป่า เป็นต้น ในด้านครอบครัวมีการคัดแยกขยะในเบื้องต้น และสอนให้เยาวชนช่วยกันใช้น้ำและไฟฟ้าอย่างประหยัด ทั้งนี้ บางครอบครัวมีการร่วมกิจกรรมปลูกป่า ทำแนวกันไฟ และสร้างฝายชะลอน้ำ เป็นต้น ด้านปัจจัยที่มีผลต่อจิตสำนึกสาธารณะในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของเยาวชนชุมชน ต้นน้ำแม่ลาว จังหวัดเชียงราย มี 4 ปัจจัย ได้แก่ ปัจจัยด้านการเรียนรู้ด้วยตนเอง ปัจจัยด้านครอบครัว ปัจจัยด้าน

สังคม และปัจจัยด้านกิจกรรมพัฒนาคุณภาพชีวิต สามารถทำนายจิตสำนึกสาธารณะในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมได้ร้อยละ 64.10 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และ .05 ในด้านชุดกิจกรรมเพื่อเสริมสร้างจิตสำนึกสาธารณะในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ของเยาวชนชุมชนต้นน้ำแม่ลาว จังหวัดเชียงราย ประกอบด้วย 6 ชุดกิจกรรม ได้แก่ ชุดกิจกรรมพัฒนาความรู้ ประกอบด้วย กิจกรรมเสริมความรู้ กิจกรรมพัฒนากระบวนการคิด ชุดกิจกรรมพัฒนาเจตคติ ประกอบด้วย กิจกรรมสร้างการมีส่วนร่วม กิจกรรมสำรวจชุมชน และชุดกิจกรรมพัฒนาพฤติกรรม ประกอบด้วย กิจกรรมพัฒนาคุณค่าในตัวเอง และกิจกรรมพัฒนาความคิดบวกเชิงสร้างสรรค์

คำสำคัญ: จิตสำนึกสาธารณะ การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ชุมชนต้นน้ำแม่ลาว จังหวัดเชียงราย

Abstract

The three main objectives of this study were 1) To examine the context of the development of public awareness on conservation of natural resources and environment of youth in the upstream Mae Lao River communities, 2) To study the factors affecting the public consciousness in conservation of natural resources and environment of youth in Mae Lao watersheds community, and 3) To advance development activities to enhance public awareness on conservation of natural resources and environment of youth in Mae Lao watersheds community, Chiangrai Province. The samples included parents of students, teachers of social subjects, community leader, school director totally 87 people and students in Maechedi Mai totally 340 people. Data collection by interviewing and observation was analyzed by conclusion and classification. In addition, data collection by the questionnaire was analyzed by percentage, mean, standard deviation, and multiple regression analysis (MRA). In order to develop a model for building public awareness on the conservation of natural resources and the environment, focus group discussion was conducted. Last but not least, the patterns were detected its qualification by seven experts.

The research found that, Context of developing public awareness on conservation of natural resources and environment of youth in Mae Lao watershed community, Chiang Rai Province: Mae Lao watershed community organized activities to encourage youth participation slightly. While the school promoted the development of public awareness activities according to the curriculum, but not yet integrated courses together. Examples of youth activities were community survey, garbage cleaning, fermented fertilizer, forest ordination, and etc. Moreover, some families gathered together to plant trees, to make fire barriers, and to slow stream of water, and etc. Factors affecting public awareness on conservation of natural resources and environment among youth in Mae Lao watersheds community, Chiangrai Province: There were four factors included self-learning, family, society, and activity for improving quality of life could predict public awareness on conservation of natural resources and environmental as 64.10 percent with the 0.01 and 0.05 level of statistical signification. Activities to enhance public awareness on conservation of natural resources and environment among youth in Mae Lao watersheds community, Chiangrai Province: There were six series of events included a series of knowledge activities such as knowledge supplementary and thinking process enhancement, a series of attitude development activities for example involvement of community participation and community exploration, and a series of behavioral development activities for instance self-value development and creative and positive thinking development.

Keywords: Public Consciousness, Conservation of Natural Resources and Environment, Mae Lao Watershed Community, Chiangrai Province

บทนำ

มนุษย์เรามีความสัมพันธ์กับทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างใกล้ชิด ทั้งในฐานะที่เป็นส่วนหนึ่งของธรรมชาติ และในขณะเดียวกันก็เป็นผู้ใช้ประโยชน์จากธรรมชาติในการดำรงชีวิตทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมจึงนับว่าเป็นสิ่งที่มีคุณค่าอย่างยิ่งสำหรับมนุษย์และสิ่งมีชีวิตอื่นๆ ที่ดำรงชีวิตอยู่บนโลก มนุษย์จึงควรรู้จักการใช้สิ่งแวดล้อมที่ถูกต้อง ภายใต้งานไขของการรู้จักใช้ประโยชน์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างชาญฉลาด (Wise Use) และมีการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมให้เป็นระบบอย่างเหมาะสม โดยจะต้องคำนึงถึงขีดความสามารถในการรองรับ (Carrying Capacity) เพื่อให้สามารถใช้ประโยชน์ได้อย่างยั่งยืน (Sustainable Utilization) เพราะหากมีการตัดทอนใช้ประโยชน์ที่มากเกินไปเกินขนาด และขาดความระมัดระวังในการใช้ ก็ย่อมจะก่อให้เกิดความเสื่อมโทรมของทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม จนกลายเป็นปัญหาสิ่งแวดล้อมที่ย้อนกลับมาส่งผลกระทบต่อชีวิต และความเป็นอยู่ของมนุษย์ในที่สุด

(นิวัติ เรืองพานิช, 2546 : 5-6)

ปัญหาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมส่วนใหญ่เกิดจากน้ำมือมนุษย์เพราะในการพัฒนาที่ผ่านมาได้มีใช้ทรัพยากรธรรมชาติ ในอัตราที่สูงมากและเป็นไปอย่างไม่มีประสิทธิภาพ ส่งผลให้ทรัพยากรธรรมชาติเหล่านี้เกิดการร่อยหรอและเสื่อมโทรมลงอย่างรวดเร็ว รวมทั้งเริ่มส่งผลกระทบต่อการดำรงชีวิตของประชาชนในชนบทที่ต้องพึ่งพาทรัพยากรเป็นหลักในการยังชีพ พื้นที่ป่าไม่มีสภาพเสื่อมโทรมและมีแนวโน้มลดลงอย่างมากเนื่องจากสาเหตุสำคัญหลายประการ ได้แก่ การลักลอบตัดไม้ทำลายป่า การเผาป่า การบุกรุกทำลายป่าเพื่อต้องการที่ดินเป็นที่อยู่อาศัยและทำการเกษตรการทำไร่เลื่อนลอยของชาวเขาในพื้นที่ต้นน้ำลำธารและการใช้ที่ดินเพื่อดำเนินโครงการของรัฐบาล ทำให้พื้นที่ป่าไม้ทั่วประเทศลดลงอย่างมากได้ส่งผลกระทบต่อการควบคุมระบบนิเวศโดยส่วนรวมอย่างจริงจัง เช่น กรณีเกิดมหาอุทกภัยครั้งร้ายแรงในพื้นที่ในปี 2554 ทุกภาคของประเทศ เป็นมหาอุทกภัย และปัญหาน้ำท่วมในฤดูฝนอย่างรุนแรงซึ่งปัญหาก็มีธรรมชาติดังกล่าวได้มีแนวโน้มของการเกิดขึ้นอันก่อให้เกิดความเสียหายต่อผลิตผลทางการเกษตร ชีวิตและทรัพย์สินนอกจากนี้ยังเกิดผลกระทบสิ่งแวดล้อมด้านอื่นๆ เช่น การสูญเสียหน้าดินทำให้สูญเสียความอุดมสมบูรณ์ของดิน การบุกรุกพื้นที่ป่าไม้เพื่อเข้าครอบครองที่ดิน เมื่อประชากรเพิ่มสูงขึ้น ความต้องการใช้ที่ดินเพื่อปลูกสร้างที่อยู่อาศัยและที่ดินทำกินก็อยู่สูงขึ้น เป็นผลผลักดันให้ราษฎรเข้าไปบุกรุกพื้นที่ป่าไม้ เผาถางป่า หรือเผาป่าทำไร่เลื่อนลอย (แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 11, 2555-2559 : 55)

แนวทางในการพัฒนาจิตสำนึกสาธารณะในการร่วมกันอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ควรให้ความสำคัญกับการปลูกฝังจิตสำนึกเป็นหลัก (ประเวศ วะสี, 2550 : 25) จิตสำนึกเป็นพลังอันยิ่งใหญ่ที่จะพัฒนาสังคมมนุษย์และอยู่ในตัวมนุษย์เอง การสร้างปัญญา คือ การพัฒนาจิตสำนึกที่ถูกต้องและเห็นว่าจิตสำนึกมีทั้งระดับปัจเจกบุคคล กลุ่มบุคคลและทุกองค์ประกอบของสังคมกับทั้งยังสังเกตพฤติกรรมของจิตสำนึกว่า จิตสำนึก (Consciousness) จะเริ่มจากคนๆ หนึ่งเมื่อมีการขยายเพิ่มมากขึ้นจนถึงจุดๆ หนึ่ง หรือระดับหนึ่งก็จะนำไปสู่การพัฒนาเปลี่ยนแปลงได้ ดังนั้นความจำเป็นที่จะต้องสร้างจิตสำนึกใหม่หรือโปรแกรมในสมองให้เกิดขึ้นจนเป็นอัตโนมัติ ด้วยเหตุนี้เรื่องความรู้ความเข้าใจใหม่ๆ ด้านนิเวศวิทยา (Eco system) ซึ่งวางอยู่บนพื้นฐานของความคิดแบบองค์รวม (Holistic) จะต้องรู้จักเอาใจใส่เป็นธุระในเรื่องของส่วนรวมที่ใช้ประโยชน์ร่วมกันของกลุ่มที่ตนเองอยู่ร่วมเป็นสมาชิกด้วย ชุมชน ตลอดไปถึงประเทศชาติ (มนัส สุวรรณ, 2539 : 14)

จากปัญหาการพัฒนาจิตสำนึกสาธารณะในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ชุมชนแม่น้ำลาว ตำบลแม่เจดีย์ใหม่ อำเภอเวียงป่าเป้า จังหวัดเชียงราย ผู้วิจัยในฐานะผู้บริหารสถานศึกษา จึงมีความสนใจในการพัฒนารูปแบบชุดกิจกรรมที่เหมาะสมสำหรับเยาวชนชุมชนต้นน้ำแม่ลาว ให้มีความรู้ ความเข้าใจ เจตคติ และพฤติกรรมในการใช้ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างคุ้มค่า และเกิดประโยชน์สูงสุด ต่อตนเอง ชุมชน สังคมและประเทศชาติ ทั้งในด้านการใช้ทรัพยากรน้ำ ทรัพยากรไฟฟ้า ทรัพยากรป่าไม้ และสิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืน โดยการบูรณาการแนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการพัฒนาจิตสำนึกสาธารณะของเยาวชนร่วมกับการจัดกิจกรรมสิ่งแวดล้อมศึกษา เพื่อส่งเสริมความรู้ ความเข้าใจ เจตคติ ทักษะ การมีส่วนร่วม และการรู้จัก

ตัดสินใจ ในชุดกิจกรรมการพัฒนาจิตสำนึกสาธารณะในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของเยาวชน ชุมชนต้นน้ำแม่ลาวต่อไป

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาบริบทการพัฒนาจิตสำนึกสาธารณะในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของเยาวชนชุมชนต้นน้ำแม่ลาว ตำบลแม่เจดีย์ใหม่ อำเภอเวียงป่าเป้า จังหวัดเชียงราย
2. เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อจิตสำนึกสาธารณะในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของเยาวชนชุมชนต้นน้ำแม่ลาว ตำบลแม่เจดีย์ใหม่ อำเภอเวียงป่าเป้า จังหวัดเชียงราย
3. เพื่อพัฒนาชุดกิจกรรมเสริมสร้างจิตสำนึกสาธารณะในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของเยาวชนชุมชนต้นน้ำแม่ลาว ตำบลแม่เจดีย์ใหม่ อำเภอเวียงป่าเป้า จังหวัดเชียงราย

วิธีดำเนินการวิจัย

ผู้วิจัย ได้ดำเนินการวิจัยใน 3 ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 การศึกษาบริบทการพัฒนาจิตสำนึกสาธารณะในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

ของเยาวชนชุมชนต้นน้ำแม่ลาว ตำบลแม่เจดีย์ใหม่ อำเภอเวียงป่าเป้า จังหวัดเชียงราย ประชากรคือ ผู้ปกครองเยาวชน ผู้นำชุมชน ผู้อำนวยการสถานศึกษาและครู ที่อาศัยอยู่ในเขตพื้นที่ ตำบลแม่เจดีย์ใหม่ อำเภอเวียงป่าเป้า จังหวัดเชียงราย ซึ่งมีสถานศึกษาระดับประถมศึกษาตั้งอยู่ 10 โรงเรียน จำนวน 121 คน เครื่องมือวิจัยคือแบบสังเกต ผู้วิจัยจะกำหนดแนวทางสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วมไว้ล่วงหน้า โดยอาศัยกรอบแนวคิดการวิจัยนำทางในการสังเกตปรากฏการณ์ต่างๆ ที่มองเห็น ซึ่งข้อมูลที่ได้จากการสังเกต ใช้เสริมและเพิ่มเติมข้อมูลที่ได้จากการศึกษาเอกสารและการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ เพื่อความสมบูรณ์ของข้อมูลสำหรับการวิเคราะห์ในขั้นตอนต่อไป และ แบบสัมภาษณ์ ในการสัมภาษณ์แบบเจาะลึกผู้ให้ข้อมูลสำคัญอย่างไม่เป็นทางการผู้วิจัยได้กำหนดกรอบแนวทางการสัมภาษณ์ไว้ล่วงหน้า(Interview Guideline) แนวทางการสัมภาษณ์นี้จะมีหลายลักษณะเป็นหัวข้อกว้างๆ ตามประเด็นการศึกษา ผู้วิจัยทำการเก็บรวบรวมข้อมูลภาคสนามด้วยตนเองและทีมงานทั้ง 14 ชุมชน ระหว่างวันที่ 25 – 29 สิงหาคม 2558 มีการจัดเตรียมการสังเกตปรากฏการณ์ต่างๆ และสัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญของแต่ละหมู่บ้านให้พร้อม มีการจัดเตรียมเครื่องมือต่างๆ ที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล เช่น สมุดจดบันทึก เครื่องบันทึกเสียง กล้องถ่ายรูป เป็นต้น วิเคราะห์ข้อมูลการพัฒนาจิตสำนึกสาธารณะ ได้ใช้ข้อมูลที่ได้จากการศึกษาเอกสาร การสังเกต การสัมภาษณ์ แบบเจาะลึกประกอบกันและใช้วิธีการวิเคราะห์ข้อมูลแบบสร้างข้อสรุปโดยการจำแนกประเภทข้อมูล (Typological Analysis) แบบไม่ใช้ทฤษฎี

ขั้นตอนที่ 2 การศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อจิตสำนึกสาธารณะในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของเยาวชนต้นน้ำแม่ลาวจังหวัดเชียงราย กลุ่มประชากรคือเยาวชนระดับชั้นประถมศึกษาชั้นปีที่ 4-6 จำนวน 10 โรงเรียนในตำบล แม่เจดีย์ใหม่ จำนวน 340 คน เครื่องมือที่ใช้คือแบบสอบถาม 3 ตอน ได้แก่ 1 สถานภาพผู้ตอบแบบสอบถาม มีลักษณะเป็นแบบตรวจสอบรายการ (Check list) 2 แบบสอบถามปัจจัยที่มีผลต่อการพัฒนาจิตสำนึกสาธารณะในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scales) 5 ระดับและ 3 แบบวัดจิตสำนึกสาธารณะในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scales) 5 ระดับ ผู้วิจัยและทีมงานเข้าเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยตนเองโดยการอ่านข้อคำถามให้เยาวชนฟังและให้เยาวชนเลือกระดับความคิดเห็นที่สะท้อน จินตภาพทุกข้อ และสามารถเก็บรวบรวมข้อมูลได้จำนวน 291 ฉบับ จากกลุ่มประชากร จำนวน 340 คน คิดเป็นร้อยละ 85.59 นำแบบสอบถามมาจัดเรียง ลงรหัสตรวจสอบความสมบูรณ์ ความถูกต้องและประมวลผลโดยใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูปวิเคราะห์ข้อมูล โดยหาค่าเฉลี่ย (μ) และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (σ)

ขั้นตอนที่ 3 การพัฒนาชุดกิจกรรมเพื่อเสริมสร้างจิตสำนึกสาธารณะในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ของเยาวชนชุมชนต้นน้ำแม่ลาว จังหวัดเชียงราย แบ่งเป็น 3 ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นตอนที่ 3.1 การร่างการพัฒนาชุดกิจกรรมเพื่อเสริมสร้างจิตสำนึกสาธารณะในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ของเยาวชนชุมชนต้นน้ำแม่ลาว จังหวัดเชียงราย เก็บข้อมูลจากกลุ่มผู้ทรงคุณวุฒิในพื้นที่ตำบลแม่เจดีย์ใหม่ อำเภอเวียงป่าเป้า จังหวัดเชียงราย ประกอบด้วย กลุ่มผู้นำหมู่บ้าน กลุ่มเครือข่ายลุ่มน้ำแม่ลาว ตัวแทนหมู่บ้านหรือเยาวชน และนักวิชาการ จำนวน 20 คน ผู้วิจัยดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้แบบพิจารณาแนวทางจัดกิจกรรมในการส่งเสริมจิตสำนึกสาธารณะในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของเยาวชนต้นน้ำแม่ลาว 4 ด้าน ได้แก่ ด้านการอนุรักษ์น้ำ ด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ ด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรไฟฟ้าและด้านการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมผู้วิจัยจัดประชุมสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) ในวันศุกร์ที่ 29 สิงหาคม พ.ศ.2557 เวลา 09.00 น. – 16.00 น. ณ เครือข่ายลุ่มน้ำลาว จังหวัดเชียงราย โดยมี นางลัดดา กองเงิน นักวิชาการผู้ประสานงานเครือข่ายลุ่มน้ำลาว จ.เชียงราย เป็นผู้ดำเนินรายการ ในการสนทนากลุ่ม ผู้วิจัยดำเนินการสรุปและจัดทำแนวทางในการจัดกิจกรรมส่งเสริมจิตสำนึกสาธารณะในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของเยาวชนต้นน้ำแม่ลาวในรายละเอียดต่อไป

ขั้นตอนที่ 3.2 ตรวจสอบร่างการพัฒนาชุดกิจกรรมเพื่อเสริมสร้างจิตสำนึกสาธารณะในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของเยาวชนชุมชนต้นน้ำแม่ลาว จังหวัดเชียงราย จังหวัดเชียงราย ผู้ให้ข้อมูลคือกลุ่มผู้เชี่ยวชาญที่ทำการตรวจสอบร่างรูปแบบที่พัฒนาขึ้น จำนวน 7 ท่าน ซึ่งได้มาจากการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Selection) โดยได้แบ่งกลุ่มผู้ทรงคุณวุฒิ เป็น 2 กลุ่มคือกลุ่มผู้ทรงคุณวุฒิในมหาวิทยาลัย และกลุ่มผู้ทรงคุณวุฒิที่เป็น ผู้บริหาร และนักวิชาการ เครื่องมือที่ใช้ในการตรวจสอบร่างรูปแบบที่พัฒนาขึ้น คือ แนวทางการจัดกิจกรรมการพัฒนาจิตสำนึกสาธารณะในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของเยาวชนชุมชนต้นน้ำแม่ลาว และผู้วิจัยได้นำร่างรูปแบบที่พัฒนาแล้วไปเสนอให้ผู้เชี่ยวชาญพิจารณาโดยตรงเป็นรายบุคคล และหลังจากนั้นประมาณ 1 สัปดาห์ ผู้วิจัยนัดขอพบเพื่อสัมภาษณ์ รับทราบผลการพิจารณาตรวจสอบ และข้อเสนอแนะเพื่อปรับปรุงผลการวิจัยให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้นโดยกำหนดประเด็นในการตรวจสอบของผู้เชี่ยวชาญไว้ 3 ประการ คือ ความเหมาะสมของรูปแบบความเป็นไปได้ในการนำรูปแบบที่ได้พัฒนาขึ้น ไปประยุกต์ใช้ และความเป็นประโยชน์ในทางวิชาการ ผู้วิจัยนำข้อเสนอแนะจากการตรวจประเมินโดยผู้เชี่ยวชาญมาปรับปรุง และจัดทำเป็นรูปแบบการพัฒนาจิตสำนึกสาธารณะในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของเยาวชนชุมชนต้นน้ำแม่ลาว จังหวัดเชียงราย

ขั้นตอนที่ 3.3 การประเมินชุดกิจกรรมเพื่อเสริมสร้างจิตสำนึกสาธารณะในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของเยาวชนชุมชนต้นน้ำแม่ลาว จังหวัดเชียงราย จังหวัดเชียงราย กลุ่มตัวอย่างคือเยาวชนระดับชั้นประถมศึกษาชั้นปีที่ 4-6 จำนวน 10 โรงเรียน ในตำบลแม่เจดีย์ใหม่จำนวน 340 คนกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการประเมินผลของการนำรูปแบบไปใช้ในการพัฒนาจิตสำนึกสาธารณะ โดยคัดเลือกจากเยาวชนในแต่ละโรงเรียน โรงเรียนละ 3 คนโดยสุ่มแบบเจาะจงเฉพาะหัวหน้าห้องชั้น ป.4 – ป.6 จำนวน 30 คน เครื่องมือที่ใช้คือชุดการจัดกิจกรรมการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม และ แบบสอบถามการวัดจิตสำนึกสาธารณะซึ่งใช้ในขั้นตอนที่ 2 ผู้วิจัยดำเนินการจัดกิจกรรมเข้าค่ายฝึกอบรมเยาวชนชุมชนต้นน้ำในการสร้างจิตสำนึกสาธารณะในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ตามรูปแบบ TONNAM MODEL โดยใช้ชุดการจัดกิจกรรม เมื่อเสร็จสิ้นทุกชุดกิจกรรม ให้เยาวชนทำแบบทดสอบหลังอบรม วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูป โดยใช้ค่าสถิติ คือ ค่าเฉลี่ย($\bar{x}$)ของคะแนนระดับจิตสำนึกสาธารณะ

สรุปผลการวิจัย

1. ผลการศึกษาริบท การพัฒนาจิตสำนึกสาธารณะในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของเยาวชนชุมชนต้นน้ำแม่ลาวจังหวัดเชียงราย สรุปผลได้ดังนี้คือ การจัดกิจกรรมพัฒนาจิตสำนึกสาธารณะในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

และสิ่งแวดล้อม ในปัจจุบัน ของชุมชนต้นน้ำแม่ลาว พบว่า ด้านสิ่งแวดล้อม สถานศึกษาได้ดำเนินกิจกรรมการเรียนการสอนจัดกิจกรรมให้เยาวชนมีความรู้และเข้าใจเกี่ยวกับการทิ้งขยะมูลฝอย ซึ่งเป็นสาเหตุทำให้เกิดความสกปรกและมลพิษต่อสิ่งแวดล้อม และได้จัดตั้งธนาคารขยะขึ้นเพื่อเป็นการเปลี่ยนขยะที่ไม่ใช่มาเป็นเงิน ปัญหาในการจัดกิจกรรมพัฒนาจิตสำนึกสาธารณะในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม พบปัญหาจากการเดินทางและภูมิประเทศไม่เหมาะในการจัดกิจกรรมบำเพ็ญประโยชน์ ในด้านการกำจัดขยะส่วนใหญ่ในชุมชนมักนำขยะไปเผารวมกันดังนั้นการเก็บขยะนำไปขายทำได้ยาก ส่วนครอบครัวนั้นปัจจุบันพ่อแม่ไม่มีเวลาในการนำเอาเศษวัสดุหรือของเก่ามาใช้ใหม่ได้ นิยมซื้อสินค้าใหม่ซึ่งราคาถูกกว่า ด้านชุมชนมองว่า เยาวชนตัวเล็กเกินไปที่รับผิดชอบในการดูแลรักษาได้ ความต้องการกิจกรรมพัฒนาจิตสำนึกสาธารณะในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมเยาวชน ในอนาคต พบว่า ควรจัดกิจกรรมการเรียนรู้ให้เยาวชน โดยเฉพาะกิจกรรมพัฒนาจิตสำนึกสาธารณะในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมเยาวชน เป็นแบบบูรณาการ 3 วิชา เข้าด้วยกันคือสาระวิชาสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม วิทยาศาสตร์ และการงานอาชีพและเทคโนโลยี โดยเน้นกิจกรรมสิ่งแวดล้อมที่ใกล้ตัวก่อนควรควรให้เยาวชนเข้าร่วมการเข้าค่ายฝึกอบรม เกี่ยวกับการจัดการสิ่งแวดล้อม โดยมีกิจกรรมชัดเจน มีกิจกรรมสำรวจชุมชน ระบบนิเวศจำลอง เป็นต้น

2. ผลการศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการพัฒนาจิตสำนึกสาธารณะในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของเยาวชนชุมชนต้นน้ำแม่ลาว จังหวัดเชียงราย โดยใช้การวิเคราะห์ถดถอยพหุคูณ (Multiple Regression Analysis) แบบ Stepwise พบว่า ปัจจัยที่ส่งผลต่อการพัฒนาจิตสำนึกในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ของเยาวชนชุมชนต้นน้ำแม่ลาว จังหวัดเชียงราย สามารถทำนายจิตสำนึกสาธารณะในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมโดยภาพรวมได้ร้อยละ 64.10 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 จำนวน 4 ปัจจัย ได้แก่ ปัจจัยด้านการเรียนรู้ด้วยตนเอง ปัจจัยด้านครอบครัว ปัจจัยด้านสังคม และปัจจัยด้านสังคม และปัจจัยด้านกิจกรรมการพัฒนาคุณภาพชีวิต

3. ผลการศึกษากิจกรรมพัฒนาชุดกิจกรรมเพื่อเสริมสร้างจิตสำนึกสาธารณะในการอนุรักษ์ทรัพยากร ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของเยาวชนชุมชนต้นน้ำแม่ลาว จังหวัดเชียงราย ได้รูปแบบการพัฒนาจิตสำนึกสาธารณะในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของเยาวชนชุมชนต้นน้ำแม่ลาว จังหวัดเชียงราย ประกอบด้วย กิจกรรมพัฒนาจิตสำนึกสาธารณะ ได้แก่ ชุดกิจกรรมพัฒนาความรู้ ประกอบด้วย กิจกรรมส่งเสริมความรู้ และกิจกรรมพัฒนากระบวนการคิด ชุดกิจกรรมพัฒนาเจตคติ กิจกรรมสร้างการมีส่วนร่วม และกิจกรรมสำรวจชุมชน ชุดกิจกรรมพัฒนาพฤติกรรม กิจกรรมพัฒนาคุณค่าในตัวเอง และกิจกรรมพัฒนาความคิดบวกเชิงสร้างสรรค์

4. ผลการประเมินการพัฒนาชุดกิจกรรมเพื่อเสริมสร้างจิตสำนึกสาธารณะในการอนุรักษ์ทรัพยากร ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของเยาวชนชุมชนต้นน้ำแม่ลาว จังหวัดเชียงราย โดยใช้รูปแบบต้นน้ำโมเดล (TONNAM model) ได้แก่ T = Toy กิจกรรมกระตุ้นให้เยาวชนมีความสนใจ โดยเรียนรู้จากการเล่น O = Opportunity กิจกรรมที่เปิดโอกาสให้เยาวชนได้แสดงออกทางความรู้ ความคิด การกระทำ N = Nature กิจกรรมที่ให้เยาวชนได้เรียนรู้/สัมผัส/ทดลองธรรมชาติ N = Network กิจกรรมที่ให้เยาวชนได้เรียนรู้ร่วมกัน A = Awareness กิจกรรมที่ให้เยาวชนได้ตระหนักถึงการใช้ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม M = Multi Media กิจกรรมที่ใช้ สื่อ/อุปกรณ์ /รูปแบบ ที่หลากหลาย พบว่าผู้วิจัยได้นำไปจัดทำรายละเอียดของตารางอบรมกิจกรรมการพัฒนาจิตสำนึกสาธารณะในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของเยาวชนชุมชนต้นน้ำแม่ลาว จังหวัดเชียงราย ประกอบด้วย ชื่อกิจกรรม จุดประสงค์ ขอบข่ายเนื้อหา ระยะเวลา แนวทางการจัดกิจกรรม และสื่อ/อุปกรณ์ จำนวน 2 วันมีกิจกรรมหลัก 8 กิจกรรม และมีใบกิจกรรมทั้งหมด 20 ใบ

5. ผลการใช้ชุดกิจกรรมเพื่อเสริมสร้างจิตสำนึกสาธารณะในการอนุรักษ์ทรัพยากร ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของเยาวชนชุมชนต้นน้ำแม่ลาว จังหวัดเชียงราย พบว่า จิตสำนึกสาธารณะในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของเยาวชนต้นน้ำหลังเข้าร่วมกิจกรรม ในภาพรวมมีระดับจิตสำนึกสาธารณะในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมสูงมาก

และเมื่อพิจารณาเป็นด้านแล้ว พบว่า ระดับจิตสำนึกสาธารณะในทุกๆ ด้านอยู่ในระดับสูงมากทั้งทางด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรน้ำ ด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ ด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรไฟฟ้าและด้านการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม

อภิปรายผลการวิจัย

ผลการวิจัยเรื่องรูปแบบการพัฒนาจิตสำนึกสาธารณะในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของเยาวชนชุมชนต้นน้ำแม่ลาว จังหวัดเชียงราย ครั้งนี้มีข้อค้นพบที่ควรนำมาอภิปรายผล ดังนี้

1. บริบทการพัฒนาจิตสำนึกสาธารณะในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของเยาวชนชุมชนต้นน้ำแม่ลาวจังหวัดเชียงราย พบว่า ชุมชนมีระบบความสัมพันธ์อันเป็นพื้นฐานสำคัญต่อการดำเนินกิจกรรมต่างๆ ที่เกิดขึ้นในชุมชนให้เกิดความสำเร็จได้ตามเป้าหมาย เพราะชุมชนมีความเป็นเครือญาติ มีความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน ช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ทั้งด้านการทำงานร่วมกันในระบบกลุ่มและเครือข่าย สภาพบริบทด้านสิ่งแวดล้อมของชุมชนมีการจัดการไม่เด่นชัด กล่าวคือ สิ่งแวดล้อมศึกษาปรากฏครั้งแรกในหลักสูตรการศึกษา เมื่อปี พ.ศ. 2533 ต่อมา ปี พ.ศ. 2544 มีการแบ่งสาระการเรียนรู้เป็น 8 กลุ่มสาระ แต่ไม่มีสาระการเรียนรู้สิ่งแวดล้อมศึกษาเป็นการเฉพาะและไม่มีการกำหนดแนวทางการดำเนินงาน สิ่งแวดล้อมศึกษาที่ช่วยให้ครูมีความเข้าใจในการดำเนินงานสิ่งแวดล้อมศึกษาที่ชัดเจน สอดคล้องกับ วรรณภา นิติมงคลชัย (2551 : 22) สอดคล้องกับ ผ่องศรี นิภาเกษม (2541 : 42) จากการศึกษาพบว่า ปัญหาและอุปสรรค ในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนสิ่งแวดล้อมในโรงเรียน มีปัจจัยหลายอย่าง เช่นผู้บริหารโรงเรียน ครูผู้สอน และขาดบุคลากรที่มีความรู้ความสามารถ และในด้านครอบครัว ถือว่าเป็นสถาบันที่อยู่ใกล้ชิดกับเยาวชนมาก ดังนั้นไม่ว่าจะเป็นพฤติกรรมที่พ่อแม่ปฏิบัติอยู่เป็นประจำ ทั้งที่เป็นส่วนดีหรือไม่ดีมักจะถูกเลียนแบบจากลูกหลาน พบว่า ส่วนใหญ่ครอบครัวที่อยู่ในชุมชนยังคงยึดถือวัฒนธรรมประเพณี พิธีกรรมและความเชื่อร่วมกันอย่างเหนียวแน่น มีการสืบทอด อนุรักษ์ พื้นฟูให้คงอยู่คู่กับชุมชน มีกระบวนการถ่ายทอดและการแลกเปลี่ยนเรียนรู้จากบรรพบุรุษ สู่คนรุ่นหลังอย่างต่อเนื่อง สอดคล้องกับ นิคม สนั่นเครื่อง (2550 : 44) ที่กล่าวว่า ชุมชนมีวัฒนธรรมของตนเองอยู่แล้ว คือระบบคุณค่าที่รวบรวมมาได้จากประวัติศาสตร์เป็นบทสรุปของความคิดและการปฏิบัติของชุมชนนั้นๆ เป็นวิถีชีวิต และทิศทางของการพัฒนาครอบครัวและชุมชน ให้มีความยั่งยืนในทุก ๆ ด้านโดยเฉพาะการให้ความสำคัญเกี่ยวกับการจัดกิจกรรมเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม

2. ปัจจัยที่มีผลต่อการพัฒนาจิตสำนึกสาธารณะในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ของเยาวชนชุมชนต้นน้ำแม่ลาว จังหวัดเชียงราย ผลการศึกษาพบว่า มีปัจจัยที่ส่งผลต่อการพัฒนาจิตสำนึกสาธารณะในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของเยาวชนชุมชนต้นน้ำ จำนวน 4 ปัจจัย คือ ปัจจัยด้านการเรียนรู้ด้วยตนเอง ปัจจัยด้านครอบครัว ปัจจัยด้านสังคม และปัจจัยด้านกิจกรรมการพัฒนาคุณภาพชีวิต ที่เป็นเช่นนี้เพราะ

การเรียนรู้ด้วยตนเองมีทฤษฎีพื้นฐานปรัชญามนุษยนิยม การประเมิน การสร้างความรู้และการแปรรูปแบบของข้อมูลของแต่ละบุคคล ซึ่งเชื่อว่ามนุษย์สามารถทำความเข้าใจต่อ อัตมโนทัศน์เกี่ยวกับการกระทำสู่จุดมุ่งหมายของชีวิต โดยผ่านกระบวนการรับรู้และประสบการณ์ สอดคล้องกับ หฤทัย อาจปฤษฎ (2544 : 67) เชื่อในความสามารถของมนุษย์ในการระบุนสิ่งที่ต้องการเรียนรู้ ซึ่งเป็นสิ่งที่มีคุณค่าแก่ชีวิตรับผิดชอบต่อการเรียนรู้ของตนเองและมีความสามารถในการประเมินผล การสร้างความรู้ของบุคคลจะเป็นการเชื่อมโยงระหว่างสิ่งที่มีความรู้เดิมกับความรู้ใหม่ การเรียนรู้เป็นการใช้ความคิดสร้างสรรค์ในการเปลี่ยนแปลงเชิงโครงสร้างและกระบวนการต่อประสบการณ์ที่ได้รับทำให้สามารถพัฒนาความรู้และทักษะจากสิ่งที่ค้นพบร่วมกับความเชื่อค่านิยม และประสบการณ์ที่นำไปสู่การเปลี่ยนแปลงคุณลักษณะของบุคคล ซึ่งสอดคล้องกับ Kohlberg, L (1976 : 30-35) พฤติกรรมดังกล่าวพบในวัยรุ่นอายุ 10 - 16 ปี แบ่งพัฒนาการทางจริยธรรม ขึ้นจากความคาดหวังและการยอมรับในสังคม สำหรับ “เด็กดี” (Interpersonal Concordance of “Good boy, nice girl” Orientation) บุคคลจะใช้หลักทำตามผู้อื่นเห็นชอบ ใช้เหตุผลเลือกทำในสิ่งที่กลุ่มยอมรับ โดยเฉพาะเพื่อน เพื่อเป็นที่ชื่นชอบและยอมรับของเพื่อนและชั้นต่อมา กฎและระเบียบ (“Law-

and-order” Orientation) จะใช้หลักทำตามหน้าที่ของสังคม โดยปฏิบัติตามระเบียบของสังคมอย่างเคร่งครัด เรียนรู้การเป็นหน่วยหนึ่งของสังคม ปฏิบัติตาม หน้าที่ของสังคมเพื่อดำรงไว้ซึ่งกฎเกณฑ์ในสังคม

ปัจจัยด้านครอบครัว ความอบอุ่นของสถาบันครอบครัวมีความสำคัญเป็นอันดับแรก เพราะเป็นจุดเริ่มต้นที่ช่วยให้บุคคลเกิดจิตสำนึกเห็นความสำคัญของส่วนรวม ความใกล้ชิดระหว่างพ่อแม่กับลูกเป็นสิ่งจำเป็นอย่างยิ่งในการอบรมลูก เพราะความใกล้ชิดระหว่างพ่อแม่กับลูก สถาบันครอบครัวเป็นพื้นฐานของสังคมถ้าครอบครัวมีแต่ความคลอนแคลนสังคมก็จะคลอนไปด้วย ผู้ใหญ่ในครอบครัวมีพฤติกรรมอย่างไรเด็กมันจะเลียนแบบ ในการอบรมเลี้ยงดูจึงมีอิทธิพลยิ่งต่อชีวิตของเยาวชนเหล่านั้น สอดคล้องกับ พิริยา นิลมาต (2550 : 35) ได้กล่าวถึงความสำคัญของการอบรมเลี้ยงดูว่าการอบรมเลี้ยงดูของพ่อแม่ มีอิทธิพลยิ่งต่อชีวิตของเด็ก พ่อแม่จะเป็นตัวแทนที่ดีทางสังคมในการช่วยเหลือเด็ก ดังนั้นจะเห็นได้ว่าการอบรมเลี้ยงดูของพ่อแม่มีความสำคัญมาก ในทางที่จะเสริมพัฒนาการและปั้นแต่งให้ลูก เช่น การอบรมเลี้ยงดูแบบประชาธิปไตย เป็นการที่พ่อแม่ร่วมกันรับผิดชอบเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันการตัดสินใจ การอบรมเลี้ยงดูแบบเข้มงวด ครอบครัวแบบนี้ส่วนใหญ่พ่อจะเป็นหัวหน้าครอบครัวมีอำนาจเด็ดขาดในครอบครัว และ การอบรมแบบปล่อยปละละเลย การอบรมเลี้ยงดูลักษณะนี้ พ่อแม่มีความคิดเห็นไปคนละทางตามความเห็นชอบของตนเอง พ่อแม่ไม่สนใจซึ่งกันและกัน

ปัจจัยด้านสังคม ซึ่งถือว่า สถานภาพทางสังคม เศรษฐกิจ และวัฒนธรรมเป็นสิ่งที่ส่งผลต่อจิตสำนึกของบุคคล กระบวนการเรียนรู้ที่เป็นการเรียนรู้ร่วมกับผู้อื่น กระบวนการศึกษา กระบวนการทางสังคมและการมีส่วนร่วมในกิจกรรม องค์ความรู้ความสามารถในการแสวงหาความรู้ ต้องใช้กระบวนการเรียนรู้สั่งสมผู้คนในสังคม อย่างรอบด้านและต่อเนื่อง โดยมีขั้นตอน คือ การรับรู้ สนใจ ไตร่ตรอง ทดลองซึ่งสอดคล้องกับ พิริยา นิลมาต (2550 : 47) การสร้างสำนึกจึงต้องอาศัยศาสตร์และศิลป์ในการประยุกต์ให้เหมาะสมกับสภาพการณ์เงื่อนไขและขั้นตอนต่างๆ ลักษณะหรือพฤติกรรมที่แสดงถึงความรับผิดชอบต่อการพัฒนาสังคม

ปัจจัยด้านกิจกรรมพัฒนาคุณภาพชีวิต คุณภาพชีวิตเป็นความคิดรวบยอดที่ซับซ้อนและยากที่จะให้ความหมายที่แน่นอนได้ เพราะเป็นคำที่ใช้ในเชิงเปรียบเทียบและเปลี่ยนแปลงไปตามกาลเวลา สถานที่ และการรับรู้ของแต่ละบุคคล ซึ่งมีประสิทธิภาพ อาชีพ ความสนใจ การศึกษา ประเพณีวัฒนธรรมแตกต่าง การจัดการศึกษาที่มุ่งเน้นให้นักเรียนทุกคนได้พัฒนาคุณภาพชีวิตของตนเอง ครอบครัว ชุมชนและสังคมให้ดียิ่งขึ้น เพื่อสามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุขบนพื้นฐานของความเป็นไทยกิจกรรมพัฒนาคุณภาพชีวิตถือเป็นองค์ประกอบสำคัญส่วนหนึ่ง ที่ได้จัดไว้ใน โครงสร้างของหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ตามหลักเกณฑ์และวิธีการจัดการศึกษานอกโรงเรียนซึ่งสอดคล้องกับเจษฎา หนูรุ่น (2551 : 37) ซึ่งเน้นพัฒนาผู้เรียนเพิ่มเติมจากสาระการเรียนรู้ที่ได้กำหนดไว้ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อให้ผู้เรียนได้มีโอกาสใช้กระบวนการกลุ่มในการเปลี่ยนเรียนรู้ และ ประสิทธิภาพซึ่งกันและกัน ความมีระเบียบวินัย และความรับผิดชอบ ส่งผลให้สามารถดำรงตนอยู่ในสังคมอย่างปกติสุข

3. การพัฒนาชุดกิจกรรมเพื่อเสริมสร้างจิตสำนึกสาธารณะในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของเยาวชนชุมชนต้นน้ำแม่ลาว จังหวัดเชียงราย จังหวัดเชียงราย โดยใช้รูปแบบต้นน้ำโมเดล (TONNAM model) ได้แก่ T = Toy กิจกรรมกระตุ้นให้เยาวชนมีความสนใจ โดยเรียนรู้จากการเล่น O = Opportunity กิจกรรมที่เปิดโอกาสให้เยาวชนได้แสดงออกทางความรู้ ความคิด การกระทำ N = Nature กิจกรรมที่ให้เยาวชนได้เรียนรู้/สัมผัส/ทดลองธรรมชาติ N = Network กิจกรรมที่ให้เยาวชนได้เรียนรู้ร่วมกัน A = Awareness กิจกรรมที่ให้เยาวชนได้ตระหนักถึงการใช้ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม M = Multi Media กิจกรรมที่ใช้ สื่อ/อุปกรณ์/รูปแบบ ที่หลากหลาย ได้กระบวนการจัดกิจกรรม ประกอบด้วย 3 ชุดกิจกรรม และ 6 กิจกรรมย่อย ได้แก่ ชุดกิจกรรมพัฒนาความรู้ 1) กิจกรรมเสริมความรู้ 2) กิจกรรมพัฒนากระบวนการคิด ชุดกิจกรรมพัฒนาเจตคติ 3) กิจกรรมสร้างการมีส่วนร่วม 4) กิจกรรมสำรวจชุมชน ชุดกิจกรรมพัฒนาพฤติกรรม 5) กิจกรรมพัฒนาคุณค่าในตัวเอง และ 6) กิจกรรมพัฒนาความคิดบวกเชิงสร้างสรรค์ สอดคล้องกับ ชัยวัฒน์ สุทธิรัตน์ (2552 : 65-67) กล่าวถึง รูปแบบกิจกรรมในการพัฒนาเยาวชน ได้แก่ การใช้บทบาทสมมุติ การใช้สถานการณ์จำลองผสานกับเทคนิคการประเมินผลจากสภาพจริง การประชุมเชิง

ปฏิบัติการ การใช้วิธีสอนพัฒนาจิตสำนึกสาธารณะ การจัดกิจกรรมศึกษาธรรมชาติ เป็นต้น ดังนั้นชุดกิจกรรมเพื่อเสริมสร้างจิตสำนึกสาธารณะในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของเยาวชนชุมชนต้นน้ำแม่ลาว จังหวัดเชียงราย เป็นการนำสื่อการสอนหลายอย่างมาประสมกันเพื่อถ่ายทอดเนื้อหาวิชาให้แก่ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้อย่างเป็นระบบ สอดคล้องกับ เครือวัลย์ แสงโสม (2556 : 27) และ นลินี อินดีคำ (2551 : 13) และ พรพิชญ์ วิริยากุลภัทร์ (2553 : 24) สื่อประสมที่ครูผู้สอนสร้างขึ้นเพื่อนำมาใช้ในกิจกรรมการเรียนการสอน ที่เน้นให้นักเรียนสามารถศึกษา และปฏิบัติกิจกรรมฝึกทักษะได้ด้วยตนเอง เรียนรู้อย่างรวดเร็ว บรรลุวัตถุประสงค์ในการเรียนการสอนที่ตั้งไว้

ข้อเสนอแนะ

การประชาสัมพันธ์และการเผยแพร่ชุดกิจกรรมเพื่อเสริมสร้างการพัฒนาจิตสำนึกสาธารณะในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ให้แก่ ภาคส่วนราชการและเอกชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ตลอดจนทุกโรงเรียน ทุกชุมชน ได้ทำความเข้าใจให้ผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง ผู้ที่มีส่วนได้ส่วนเสียในแต่ละชุมชนได้รับรู้และนำไปสู่การประยุกต์ใช้ต่อไป อาจจัดทำในรูปแบบเอกสารคู่มือการปฏิบัติงาน การจัดอบรม ประชุมสัมมนาเพื่อสร้างความเข้าใจและจูงใจให้บุคคลและหน่วยงานที่ร่วมรับผิดชอบได้เข้าใจเหตุผลและความสำคัญของนโยบายและแสวงหาแนวทางไปปฏิบัติให้บรรลุตามที่ตั้งไว้

ระดับชุมชน/สถานศึกษา ในฐานะเป็นเจ้าของชุมชนจึงควรมีการปรับกระบวนการทำงานคนในชุมชนและครูที่อยู่ในโรงเรียน ให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงทั้งทางด้านสังคม การเมือง วัฒนธรรมและเศรษฐกิจ โดยการส่งผ่านภารกิจอันยิ่งใหญ่ให้สืบทอดและเชื่อมต่อกันสู่ลูกหลานในรุ่นต่อไป ให้เกิดจิตสำนึกสาธารณะในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ให้เยาวชนที่อยู่ในสถานศึกษาหรือในชุมชนเกิดการเรียนรู้และเข้าใจ รักและหวงแหนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่อยู่ในชุมชนนั้นๆ รวมทั้งจัดให้มีศูนย์การเรียนรู้เป็นแหล่งข้อมูลพื้นฐานของชุมชนที่มีมาตรฐานในการให้คำปรึกษา ถ่ายทอดความรู้และข้อมูลต่างๆ ที่เยาวชนควรทราบตลอดทั้งให้ความร่วมมือเป็นแหล่งเรียนรู้ ศึกษาดูงานแก่ชุมชน สถาบันทางการศึกษา หน่วยงานต่างๆ ที่เกี่ยวข้องอันจะเป็นแนวทางให้ชุมชน/สถานศึกษาอื่นได้นำแนวคิด วิธีการไปพัฒนาเยาวชนให้มีจิตสำนึกสาธารณะในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมให้ยั่งยืนต่อไป

เอกสารอ้างอิง

- เครือวัลย์ แสงโสม. (2556). การพัฒนาชุดกิจกรรมการเรียนรู้ เรื่อง ความหลากหลายทางชีวภาพในอ่างเก็บน้ำคลองลำกง อำเภอหนองไผ่ จังหวัดเพชรบูรณ์.สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ ประจำปีงบประมาณ 2556.
- เจษฎา หนูรูน. (2551). ปัจจัยจิตลักษณะที่ส่งผลต่อจิตสำนึกสาธารณะของนักเรียนช่วงชั้นที่ 3 โรงเรียนสาธิตในสังกัดมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ปรินญาณิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต(การวิจัยและสถิติทาง การศึกษา) มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- ชัยวัฒน์ สุทธิรัตน์. (2552). 80นวัตกรรมจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ. กรุงเทพฯ : แคนเน็กซ์ อินเตอร์คอร์ทปอเรชั่น.
- นลินี อินดีคำ. (2551). ชุดกิจกรรมพัฒนาทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ เรื่องสารรอบตัวสำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1. ปรินญาณิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต สาขาหลักสูตรและการสอน มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรดิตถ์.
- นิคม สนั่นเครื่อง. (2550). การมีส่วนร่วมของประชาชนต่อการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าภูวัว จังหวัดหนองคาย. วิทยานิพนธ์รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม.
- นิวัติ เรืองพานิช.(2546). การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม. พิมพ์ครั้งที่ 4. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- ประเวศ วะสี. (2550). การจัดการความรู้: กระบวนการปลดปล่อยมนุษย์สู่ศักยภาพ เสรีภาพและความสุข. กรุงเทพฯ: กรีนปัญญาญาณ.

- ผ่องศรี นิภาเกษม. (2541). การประเมินการจัดการเรียนการสอนสิ่งแวดล้อมศึกษาตามหลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533) ของโรงเรียนสังกัดสำนักงานประถมศึกษาอำเภอเกาะคา จังหวัดลำปาง.
การค้นคว้าแบบอิสระ ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการมนุษย์กับสิ่งแวดล้อม มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- พรพิชญ์ วิริยากุลภัทร์. (2553). ผลของการใช้ชุดกิจกรรมแนะแนวเพื่อพัฒนาจิตสำนึกสาธารณะของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนธิดาแม่พระ จังหวัดสุราษฎร์ธานี. วิทยานิพนธ์ปริญญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต แขนงวิชาการแนะแนว สาขาวิชาศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- พริยา นิลมาตร. (2550). ปัจจัยที่ส่งผลต่อจิตสำนึกสาธารณะของนักเรียนช่วงชั้นที่ 4 สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาจังหวัดร้อยเอ็ด. ปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาการวิจัยการศึกษา มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- มนัส สุวรรณ. (2539). นิเวศวิทยาของมนุษย์ (Human Ecology). กรุงเทพฯ: โอเดียนสโตร์
- วรรณภา นิติมงคลชัย. (2551). การพัฒนาแนวทางการดำเนินงานสิ่งแวดล้อมศึกษาระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานในระบบและนอก ระบบ. วิทยานิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาสิ่งแวดล้อมศึกษา มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2555). แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 11. 2555-2559. สืบค้นเมื่อ 2 ตุลาคม 2557, จาก <http://www.nesdb.go.th/Default.aspx?tabid395>.
- หฤทัย อาจปรุ. (2544). ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยส่วนบุคคล ภาวะผู้นำ รูปแบบการดำเนินชีวิตและความสามารถในการเรียนรู้ ด้วยตนเอง กับการมีจิตสำนึกสาธารณะของนักศึกษาพยาบาล. วิทยานิพนธ์พยาบาลศาสตร มหาบัณฑิต (พยาบาลศึกษา) กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัยจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. เอกสารอัดสำเนา.
- Kohlberg, Lawrence. (1976). **Moral Stage and Moralization : The Cognitive Development and Behavior**. Ed. by Thomas Lickona, NewYork : Holt Rinehart and Winston.